

Krzysztof Tchórzewski

1) Opis czynu i stanu faktycznego

W listopadzie 2009 roku spółka Skarbu Państwa – Energa S.A., powołała spółkę celową - Elektrownia Ostrołęka S.A., której działalność miała koncentrować się na zorganizowaniu i przeprowadzeniu inwestycji polegającej na rozbudowę istniejącej w Ostrołęce elektrowni o nowy blok – „Blok C”. Wątpliwości co do rozbudowy elektrowni pojawiły się w styczniu 2012 roku, gdy dokonano aktualizacji pierwotnych danych, w oparciu o które podjęto decyzję o rozbudowie. Z uwagi na dostrzeżone zmiany w szczególności w zakresie cen certyfikatów do emisji CO₂ i przydział darmowych uprawnień, a także realia panujące dla rynku certyfikatów, stwierdzono, iż planowana inwestycja nie będzie opłacalna. Z tego względu zarządy Energa S.A. oraz Elektrowni Ostrołęka S.A. podjęły w dniu 14 września 2012 roku decyzję o wstrzymaniu realizacji projektu związanego z przedmiotową rozbudową elektrowni o nowy blok.

Opisane przedsięwzięcie było jednym z tematów kampanii wyborczej w wyborach prezydenckich oraz wyborach parlamentarnych w 2015 roku. Zarówno kandydujący wówczas Andrzej Duda, jak i prezes Prawa i Sprawiedliwości Jarosław Kaczyński, krytycznie oceniali wstrzymanie rozbudowy Elektrowni Ostrołęka zapowiadając ponowne podjęcie prac związanych z tą inwestycją. Po wygranych wyborach parlamentarnych powołano i zaprzysiężono Radę Ministrów pod kierownictwem Beaty Szydło, w ramach której ministrem-członkiem Rady Ministrów, a od 1 grudnia 2015 roku Ministrem Energii, został Krzysztof Tchórzewski. W dniu 11 grudnia 2017 roku Krzysztof Tchórzewski objął w nowo utworzonym rządzie Mateusza Morawickiego dotychczas zajmowane stanowisko ministerialne, z którego został odwołany w dniu 15 listopada 2019 roku.

W maju 2016 roku zarząd Energa S.A. podjął decyzję o reaktywacji inwestycji związanej z rozbudową elektrowni w Ostrołęce o nowy blok energetyczny. Do inwestycji we wrześniu 2016 roku dołączyła inna spółka Skarbu Państwa – Enea S.A., która objęła 23,79% udziałów w spółce Elektrownia Ostrołęka S.A. stając się przez to jednym z jej akcjonariuszy. W lutym 2020 roku obie spółki-akcjonariusze, tj. Enea S.A. i Energa S.A. ogłosił wycofanie się z projektu – realizacji przedmiotowej inwestycji. Całość kosztów związanych z prowadzeniem niedokończonej inwestycji szacuje się na kwotę przekraczającą 1 miliard złotych, co odpowiada m.in. dokonanych przez Elektrownię Ostrołęka S.A. odpisów aktualizujących wartość aktywów trwałych w łącznej wysokości 1,03 mld zł, co miało być efektem aktualizacji założeń biznesowych projektu budowy bloku C o mocy około 1000 MW opartego o technologię węglową – jak poinformowano w komunikacie Energa S.A.

Jak wynika z doniesień medialnych oraz ustaleń dokonanych przez niektórych parlamentarzystów i Najwyższą Izbę Kontroli zarządy i rady nadzorcze Energa S.A. i Enea S.A. nie podejmowały samodzielnych decyzji związanych z przedmiotową inwestycją, gdyż te miały zapadać na poziomie rządowym, w szczególności w ministerstwie odpowiedzialnym za koordynację sprawy – Ministerstwie Energii. Kluczowe rozstrzygnięcia miał wydawać

Krzysztof Tchórzewski jako ówczesny Minister Energii i jednocześnie osoba sprawująca w imieniu Skarbu Państwa polityczny i właścicielski nadzór nad spółkami Energa S.A. i Enea S.A. W ramach dokonanych przez dziennikarzy, parlamentarzystów i NIK ustaleń Krzysztof Tchórzewski najbardziej lobbował za rozbudową elektrowni w Ostrołęce, w tym poprzez wpływanie na decyzje podejmowane w innych ministerstwach oraz przez zarządy spółek Skarbu Państwa.

2) Identyfikacja podstawy prawnej czynu

Odpowiedzialność Krzysztofa Tchórzewskiego za jego działania i zaniechania powinna zostać poddana analizie pod kątem realizacji znamion przestępstwa stypizowanych w art. 231 § 1 i 2 Kodeksu karnego.

Jak wskazuje się w judykaturze przedmiotem ochrony z art. 231 k.k. jest jakiegokolwiek dobro prawne, bez względu na to, czy należy ono do sfery prywatnej, czy sfery publicznej. Przepis ten bezpośrednio chroni prawidłowe funkcjonowanie instytucji państwowej i samorządu terytorialnego i związany z tym autorytet władzy publicznej. W typie tego czynu zabronionego czynnością wykonawczą jest działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego w ściśle określony sposób, a mianowicie przez przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków. Jak przy tym wynika z literalnego brzmienia w/w przepisu podmiotem przestępstwa może być jedynie funkcjonariusz publiczny, które to pojęcie zostało zdefiniowane w art. 115 § 13 k.k. Nie ulega przy tym wątpliwości, że w świetle regulacji zawartej w art. 115 § 13 pkt 4) k.k. funkcjonariuszem jest również minister (członek Rady Ministrów).

Zgodnie z poglądami wyrażonymi w nauce prawa czynnością sprawczą przedmiotowego przestępstwa – pomimo wskazania na działanie na szkodę interesu publicznego – jest zarówno działanie (rozumiane jako przekroczenie uprawnień), jak i zaniechanie (niedopełnienie obowiązków). Z tego względu dla zrekonstruowania szczegółowego zakresu normy prawnokarnej niezbędne jest sięgnięcie do przepisów określających zakres uprawnień i obowiązków funkcjonariusza publicznego wynikających z zajmowania stanowiska lub pełnienia funkcji, na co składają się przepisy zawarte w ustawach, rozporządzeniach wykonawczych, regulaminach czy statutach.

Warunkiem odpowiedzialności karnej jest w przypadku przestępstwa opisanego w art. 231 k.k. działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. Jeżeli doszło do przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez funkcjonariusza publicznego, ale nie prowadziło ono do powstania szkody, zachowanie takie może być jedynie podstawą odpowiedzialności służbowej lub dyscyplinarnej. Przez szkodę należy rozumieć zaś zarówno szkodę materialną, jak i niematerialną. W zakresie strony podmiotowej wskazuje się, że przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków w typie podstawowym (art. 231 § 1 k.k.) jest przestępstwem z winy umyślnej, które można popełnić w obydwu postaciach

zamiaru. Natomiast w typie kwalifikowanym (art. 231 § 2 k.c.), z uwagi na wymóg działania funkcjonariusza w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, można je popełnić jedynie z zamiarem bezpośrednim o szczególnym zabarwieniu. W art. 231 § 3 k.k. przewidziano również odpowiedzialność za typ nieumyślny przestępstwa, co uwarunkowane jest dodatkowo spowodowaniem istotnej szkody. Oceny w tym zakresie należy dokonać w oparciu o wielkość szkody bądź w oparciu o jej charakter i stopień naruszenia dobra publicznego lub prywatnego.

Mając na uwadze opisany stan faktyczny należy zwrócić uwagę na kilka podstawowych obowiązków nałożonych na Krzysztofa Tchórzewskiego jako Ministra Energii. Po pierwsze trzeba mieć na uwadze przepis art. 7a ustawy o działach administracji rządowej, na mocy którego ministrowi właściwemu do spraw energii przydzielono w szczególności sprawy polityki energetycznej państwa, w tym infrastruktury energetycznej, które winny być prowadzone z uwzględnieniem zasad racjonalnej gospodarki i potrzeb bezpieczeństwa energetycznego kraju. Po drugie istotne uprawnienia i zarazem obowiązki wynikały z art. 12b Prawa energetycznego, na mocy którego minister właściwy do spraw energii przejął uprawnienia Skarbu Państwa m.in. w stosunku do Enea S.A. i Energa S.A. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na fakt, iż oba w/w przepisy wprowadzono ustawą z dnia 11 lutego 2016 roku, co pozwoliło na utworzenie po raz pierwszy w historii urzędu Ministra Energii, którym został właśnie Krzysztof Tchórzewski. Już więc z tego względu za spełnione można uznać przesłanki wymagane w świetle art. 231 k.k. do przypisania odpowiedzialności Krzysztofowi Tchórzewskiemu za działania i zaniechania w przedmiotowej sprawie, w szczególności co do ponownego podjęcia i realizacji inwestycji polegającej na rozbudowie Elektrowni Ostrołęka.

Ewentualne odpowiedzialność z art. 231 § 2 k.k., która wymaga działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, winna zostać zbadana z uwzględnieniem wypowiedzi Krzysztofa Tchórzewskiego dotyczących rozbudowy elektrowni w Ostrołęce, które padły zarówno podczas kampanii wyborczej przed wyborami do parlamentu w 2015 roku, jak i w toku piastowania przez Krzysztofa Tchórzewskiego urzędu Ministra Energii oraz posła. Nie bez znaczenie jest bowiem, iż Krzysztof Tchórzewski w wyborach parlamentarnych z 2015 i 2019 roku został wybrany posłem z okręgu wyborczego nr 18, na terenie którego znajduje się Ostrołęka.

Co do odpowiedzialności z art. 231 § 3 k.k. (typ nieumyślny przestępstwa) należy stwierdzić, iż szkoda poniesiona w majątku publicznym oraz majątku prywatnym (spółki energetycznych) może zostać oceniona jako istotna. Trzeba mieć na uwadze, iż w myśl art. 115 § 6 i 7a k.k. takie pojęcia jak znaczna szkoda czy szkoda w wielkich rozmiarach należy oceniać w odniesieniu do mienia wielkiej wartości, którego wartość przyjęto jako przekraczającą 1 milion złotych (w omawianej sprawie wartość szkody szacuje się na wielkość o ponad tysiąc większą, o czym była mowa wcześniej).

Jednocześnie odpowiedzialność może zostać oceniona również z punktu widzenia 296 k.k. z uwagi na jego ewentualne sprawcze lub niesprawcze postacie współdziałania w sprawie. Przepis art. 18 k.k. przewiduje bowiem odpowiedzialność również współsprawcy, podżegacza i pomocnika, zaś w art. 296 k.k. stypizowane przestępstwo związane z odpowiedzialnością m.in. członków zarządów spółek prawa handlowego za wyrządzenie im szkody majątkowej w konsekwencji nadużycia uprawnień lub nie dopełnia obowiązku. Z opisanego stanu faktycznego wynika, że zarządy Energa S.A. i Enea S.A., a w konsekwencji również Elektrownia Ostrołęka S.A. nie podejmowały samodzielnych decyzji związanych z przedmiotową inwestycją, lecz działały pod dyktando instrukcji płynących z rządu, w szczególności Ministerstwa Energii.

3) Możliwa ścieżka odpowiedzialności

W zakresie podejrzenia popełnienia przestępstwa z art. 231 k.k. postępowanie przygotowawcze powinno być prowadzone przez organy ścigania w tym Prokuraturę, która winna zebrać i ocenić materiał dowodowy w szczególności pod kątem tego czy w sprawie można mówić o popełnieniu któregośkolwiek z typów przestępstwa, w tym typu kwalifikowanego, który wymaga osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej.

Podobnie co do podejrzenia popełnienia przestępstwa z art. 296 k.k. w zw. z art. 18 k.k. postępowanie przygotowawcze powinny zostać przeprowadzone przez organy ścigania. Z uwagi na treść art. 296 § 4a k.k. ściganie następuje z urzędu, gdy pokrzywdzonym jest Skarb Państwa. W toku prowadzonego postępowania należy ustalić rozmiar szkody poniesionej przez spółki zaangażowane w inwestycją dla przypisania odpowiedzialności w ramach któregośkolwiek z typów przestępstwa, w tym typu kwalifikowanego.

Ewentualna odpowiedzialność ustalana będzie finalnie przez sądy powszechne.

Krzysztof Tchórzewski – Minister Energii.

Nadzór i wytyczne wydawane w sprawie inwestycji polegającej na rozbudowie elektrowni w Ostrołęce. Inwestycja nie została dokończona, co mogło przyczynić się do powstania szkody przekraczającej 1 miliard złotych.

Podejrzenie popełnienia przestępstwa z art. 231 § 1-3 kk oraz art. 296 k.k. w zw. z art. 18 k.k.

Zagrożenie odpowiedzialnością – kara pozbawienia wolności do lat 10.